

Luonnosta kestävästi ja vastuullisesti

Loppuraportti

Maa- ja metsätalousministeriö

SISÄLLYS

1	TIIVISTELMÄ.....	3
2	HANKKEEN TAVOITTEET	4
3	TOTEUTUS 2.10.2019–30.9.2021	5
	3.1 Viestintätoimenpiteet ja viestinnän kehittäminen.....	5
	3.2 Yhteistyön ja yhteistyöverkostojen kehittäminen ja alan ennakointi.....	7
	3.3 Kampanjat ja tapahtumat	7
	3.4 Ammattikeittiöiden luonnontuotteiden käytön lisääminen.....	11
	3.5 Viennin ja matkailukytkennän edistäminen.....	12
	3.6 Laatu järjestelmien hyödyntäminen matkailualalla	12
	3.6.1 EU:n nimisuojarahjestelmä	12
	3.6.2 EU:n luomujärjestelmä.....	12
4	TULOKSET JA NIIDEN ARVIOINTI	14
5	EHDOTUKSET JATKOTOIMENPITEIKSI	15

I TIIVISTELMÄ

Luonnosta kestävästi ja vastuullisesti -hanke toimi valtakunnallisesti luonnontuotealan kehittämissiksi ja alan yhteistyön lisäämiseksi. Hankkeen kesto oli 2.10.2019–30.9.2021. Hanketta toteutti Arktiset Aromit ry tehden yhteistyötä alaan liittyvien toimijoiden ja hankkeiden kanssa ja sen päärahoittaja oli Maa- ja metsätalousministeriö.

Hankkeen tavoitteina oli edistää alaan liittyvää yritystoimintaa, kannustaa luonnontuotteiden talteenottoon ja käyttöön, lisätä tietoisuutta luonnon ja luonnontuotteiden tarjoamista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista sekä lisätä toimialarajapinnat ylittävää yhteistyötä.

Hankkeessa edistettiin ja kehitettiin erityisesti luonnontuotealan kestävyttä ja vastuullisuutta edistäviä toimintatapoja, niihin liittyviä järjestelmiä sekä aihepiirin viestintää. Luonnontuotteita koskevassa viestinnässä korostettiin niiden vähälä huomiolle jäänyttä, äärimmäistä ekologisuutta; ne kasvavat ilman lannoitusta, kastelua tai kasvinsuojeluaineita. Erinomaisten ravitsemuksellisten ominaisuuksien ohella tätä näkökulmaa korostettiin etenkin puhuttaessa kestävästä ruokajärjestelmästä.

EU:n laatujärjestelmistä luomu- ja nimisuoja-järjestelmä ovat hyödynnettävissä myös luonnontuotesektorilla. Molemmat järjestelmät todentavat tuotteiden aitoutta ja alkuperää, joilla on suuri merkitys erityisesti vientimarkkinoilla, mutta myös matkailukytkennässä. Järjestelmistä on tietyin ehdoin myös haettavissa menekinedistämistukea suoraan EU:sta. Hankkeessa selvitettiin mustikan nimisuojausta ja yhteistyötä Ruotsin kanssa sekä tehtiin yhteistyötä luomuke-ruun kehittämisessä ja siitä viestimisessä Luomua metsäluonnosta -hankkeen sekä alan toimijoiden kanssa.

Hankkeen toimenpiteitä olivat monikanavainen viestintä, alan yhteistyön ja yhteistyöverkostojen kehittäminen, erilaisten kampanjoiden ja tapahtumien järjestäminen. Marjakaveri-kampanjan

yhteydessä keruukausilla 2020 että 2021 koottiin ostopisteet kartalle ja kannustaan kansaa luonnontuotteiden keruuseen sekä selvittiin marjastusta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi selvitettiin ammattikeittiöiden luonnontuotteiden käytön lisäämistoiveita ja kotitalousopettajien luonnontuotteiden käyttöä. Viennin edistämistoimia, kuten messuosallistumisia jouduttiin koronatilanteen vuoksi perumaan.

Hankkeen kohderyhmänä oli koko luonnontuotesektori alan yrityksistä loppukäyttäjiin ja tutkimus- ja oppilaitoksista viranomaisiin ja mediaan. Hankkeen toiminnasta ja tuloksista tiedotettiin Arktiset Aromit ry:n sivuilla perustetuilla hankkeen sivuilla, yhdistyksen somekanavissa ja yhteistyötahojen viestinnän avulla. Hankkeen loppuraportti jää hankkeen sivuille.

Hankkeen toiminnassa oli luonnontuotealan kehittämisen kannalta tärkeitä toimia, joita tullaan jatkamaan Luonnosta kestävästi ja vastuullisesti II -hankkeessa.

Hankkeen verkkosivut:

<https://www.arktisetaromit.fi/fi/hankkeet/luonnosta+kestavasti+ja+vastuullisesti+2019-2021/>

2 HANKKEEN TAVOITTEET

Hankkeen tavoitteina oli

- Lisätä tietoa luonnontuotteista ja luonnontuotejalosteista, niiden ominaisuuksista, käyttömahdollisuuksista ja saatavuudesta sekä kotimaassa että vientimaissa monikanavaisella viestinnällä
- Edistää luonnontuotteiden talteenottoa tiedottamisen, tapahtumien ja kampanjoinnin keinoin
- Kehittää alan yhteistyötä ja verkostoitumista sekä alan toimijoiden kesken että yli toimialarajapintojen
- Edistää luonnontuotteiden jalostusasteen nostoa ja jalostettujen tuotteiden menekkiä
- Edistää laatujärjestelmien (luomu, nimisuoja) hyödyntämistä luonnontuotealalla
- Tuottaa tukimateriaalia menekinedistämisen ja matkailusektorin käyttöön

3 TOIMINTA 2.10.2019–30.9.2021

3.1 VIESTINTÄTOIMENPITEET JA VIESTINNÄN KEHITTÄMINEN

Hankkeessa on käytetty useita eri kanavia luonnontuotteista tapahtuvaan viestimiseen ja viestintää on toteutettu muiden yhteistyötahojen kanssa. Erityisesti Marjakaveri-kampanjan yhteistyötahojen kanssa toteutettu viestintä lisäsi kampanjan näkyvyyttä.

Yhdistyksen kotisivut ovat merkittävä viestintäkanava. Ne ovat tunnetut sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Sivujen kävijämäärissä tapahtui huomattavaa kasvua hankkeen aikana ja erityisesti koronapandemian alettua. Kesällä hankkeessa viestittiin Marjakaveri-kampanjasta ja sen S.O.S-sivuista, joille oli koottu marjastus- ja sienestysinfoa ja ostopisteet valtakunnallisesti. Kampanja ja kasvanut kiinnostus luonnontuotteisiin lisäsi vuoden aikana etenkin suomalaisten vierailuja sivuilla huomattavasti.

Valtaosa sivuston käyttäjistä on suomalaisia. Sivustolla on luonnontuoteinfoa suomen kielen lisäksi yhdeksällä eri kielellä. Kävijöitä onkin lukuisista eri maista. Vuoden 2020 aikana arktisetaromit.fi-sivustolla oli kävijöitä 171 eri maasta ja vuonna 2021 saman verran. Ulkomaisten sivuvierailijoiden määrissä näkyi laskuna koronapandemian aiheuttamat matkustusrajoitukset. Kansainvälisiä messutapahtumia, jotka normaalisti aiheuttavat lisäävät kävijämääriä, ei toteutunut.

Sosiaalisen median kanavista käytetyin on Facebook. Yhdistyksen sivustolla seuraajien määrä kasvaa tasaisesti. Huomattava osa seuraajista oli suurien kaupunkien ympäristöstä, kuten Helsingin, Oulun, Tampereen, Jyväskylän ja Turun seuduilta. Instagramin on yhdistyksen toiseksi seuratuin somekanava. Viestinnässä käytettiin vähäisemmässä määrin myös Twitteriä, LinkedIniä ja Youtubea.

Mediatedotteita julkaistiin hankkeen aikana 20 kpl: <https://www.arktisetaromit.fi/sitenews/news/-/ids/1>

Lehtiartikkeleita kirjoitettiin 6 kpl:

- Elintarvike ja terveys 5/2019, s. 31–37, Sienet proteiinilähteinä
- Luonnon Varassa 2/2020, Vuoden luonnontuotteet <http://view.24mags.com/luonnonvarassa/luonnon-varassa-220#/page=22>
- Luonnon Varassa 3/2020, Poikkeuksellinen marjavuosi <http://view.24mags.com/luonnonvarassa/luonnon-varassa-320#/page=22>
- Luontaisterveys 3/2020, s. 39, Luonnontuoteala on täynnä mahdollisuuksia
- Kehittyvä Elintarvike 1/2021, s. 34–36, Sienet ovat kevyttä ja terveellistä ravintoa
- Luonnon Varassa 2/2021, Lisää metsätuloja luonnontuotteist, s. 16–17 <https://view.24mags.com/luonnonvarassa/luonnon-varassa-221#/page=26>

Mediaa avustettiin tiedottamisessa ahkerasti. Marjastuskauden 2020 haasteet, Marjakaveri-kampanja ja erinomainen marjasato sai median kiinnostumaan poikkeuksellisen paljon ja aihe oli runsaasti esillä niin lehdistössä, radiossa, televisiossa kuin verkkoviestinnässä ja somekanavissa. Median aktiivisuus yhteydenotoissa jatkui satokaudella 2021.

Median käyttöön koottiin kuvapankki yhdistyksen sivuille yleisimmistä ja ajankohtaisista luonnontuotteista. Kuvat on tarkoitettu iedotuskäyttöön ja niiden käyttö kaupallisesti on kielletty. Kuvien lähteenä tulee mainita Arktiset Aromit ry. <https://www.arktisetaromit.fi/fi/kuvapankki/>

Luonnosta Sinulle -nettilehti toteutettiin marja-teemaisena syksyllä 2020: <https://www.arktisetaromit.fi/binary/file/-/fid/4451> ja kevään 2021 yrtti- ja erikoiskeruuotteemaisena: <https://www.arktisetaromit.fi/binary/file/-/fid/4800>

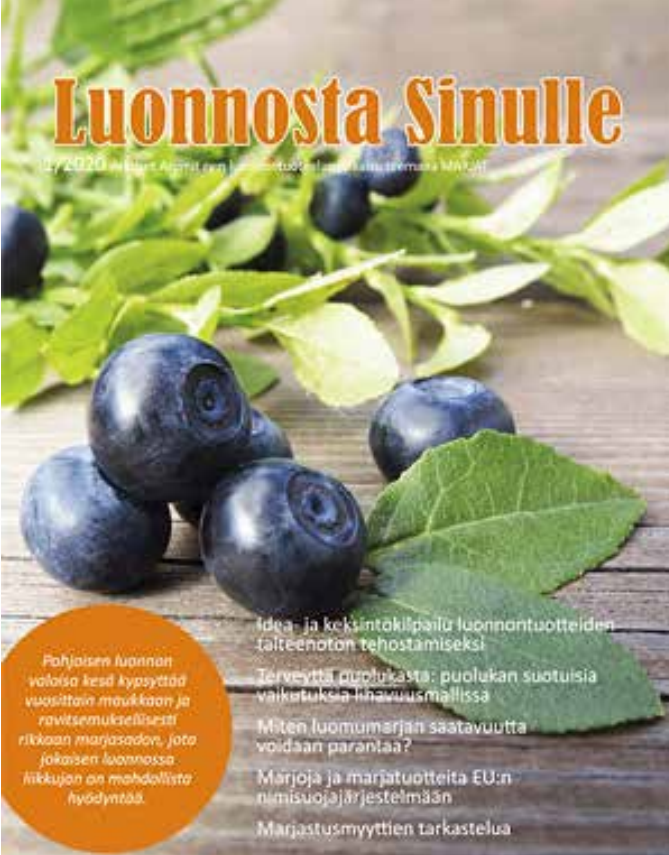
Yhdistyksen sivujen tietoja on päivitetty mm. ravintosisältöjen ja tilastojen osalta ja sivuille on lisätty myös yleistajuisia tutkimustivistelmiä.

Luonnonmarjat

			
Puolukka01	Puolukka02	Mustikka01	Mustikka02
			
Luonnonmustikka_pensasmustikka_erot01	Lakka01	Lakka02	Variksenmarja01
			
Variksenmarja02	Vadelma01	Vadelma02	Tyrnimarja01
			
Juolukka01	Karpalo01	Ahomansikka01	Marjaretki02

Luonnonsienet

			
Männynherkkutatti01	Karigasrousku01	Haaparousku01	Karvarousku01
			

Luonnosta Sinulle

1/2020 TEEMANA AROMIT JA ERIKOISLUONNONTUOTTEET

Idea- ja keksintäkilpailu luonnontuotteiden talteenoton tehostamiseksi

Terveyttä puolukka: puolukan suotuisia vaikutuksia lihavuudella

Miten luomumarjan saatavuutta voidaan parantaa?

Marjoja ja marjatuotteita EU:n nimisuojajärjestelmään

Marjastusmyyntien tarkastelua

Pohjoisen luonnon valoisa kesä kypsyyttää vuosittain maukkaan ja ravitsemuksellisesti rikkaan marjasadon, jota jokaisen luonnossa liikkujan on mahdollista hyödyntää.

Luonnosta Sinulle

1/2021 TEEMANA VILLIYRTIT JA ERIKOISLUONNONTUOTTEET

Mistä saadaan tietoja villiyrttien viljelystä?

Laatujärjestelmä ei ole rasite, vaan mahdollisuus

Koulutus vastaa työelämän tarpeisiin

Uusia innovaatioita luonnosta

Yrtit ravitsemuksessa

Voikukka on vuoden yrtti

Tuoreita, ravintorikkaita salaatti-, mauste- ja yrtiljuoma-aineksia löytyy kätevästi lähiluonnosta.

Paiminta-aika alkaa varhain keväällä, ja kauan ennen kuin viljellyt kasvit ovat vielä hyödynnettävissä.

Luonnosta Sinulle -verkko-lehti ilmestyi hankkeen toimintakauden aikana kaksi kertaa.

3.2 YHTEISTYÖN JA YHTEISTYÖ VERKOSTOJEN KEHITTÄMINEN JA ALAN ENNAKOINTI

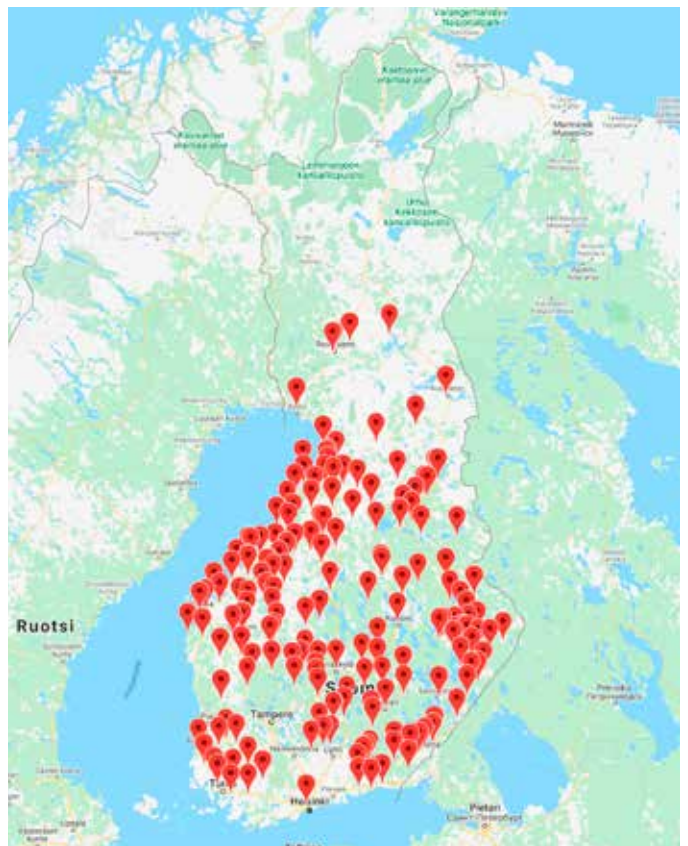
Hanke on tehnyt tiivistä yhteistyötä erityisesti Suomen Luontoyrittäjyysverkosto ry:n kanssa. Koronapandemia siirsi tapahtumat verkkoon ja hanke on ollut mukana yhteistyöhankkeiden tapahtumien suunnittelussa. Hanke on osallistunut myös Suomen Luontoyrittäjyysverkosto ry:n organisoimiin hanketapaamisiin verkossa.

Yhteistyötä on tehty myös tutkimustiedon ja kehittämishankkeissa tuotetun tiedon välittämisessä ja verkoston toimijoiden yhteen saattamisessa. Joihinkin hankehakemuksiin on otettu kantaa ja ehdotettu yhteistyötä samantyyppisten toimijoiden kanssa. Alan koordinoituvuudesta on keskusteltu ja sitä pidetään erittäin tarpeellisena, mutta haastavana. Tiedon jakamisessa hankkeiden suunnitteluvaiheessa ei kaikkien toimijoiden osalta ole riittävän avointa, ja päällekkäistä toimintaa esiintyy edelleen eri alueilla ja eri rahoituskanavien kautta toteutettavien hankkeiden välillä erityisesti uusien toimijoiden tullessa alalle.

Hankkeen loppuvaiheessa käynnistettiin alan ennakoituvuutta ja uuden toimialaohjelman valmistelu yhteistyössä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin ja luonnontuotealan toimialanpäällikön Sirkku Wacklinin kanssa. Ennakoituvuutta pohjustettiin hankkeen webinaareissa 12.10.2021 ja 25.10.2021 ennakoituvuustuntija Hanna-Leena Pesosen johdattamana.

3.3 KAMPANJAT JA TAPAHTUMAT

Alkuvuodesta 2020 alkanut koronapandemia aiheutti sen, että hankkeelle suunnitellut tapahtumat jouduttiin perumaan. Sen sijaan lähdettiin panostamaan Marjakaveri-kampanjaan marjojen talteenoton turvaamiseksi. Ulkomaisten poimijoiden saaminen näytti pitkään epävarmalta ja yhteistyössä yritysten kanssa koottiin ostopisteverkosto. Pisteiden tiedot liitettiin karttapalveluun yhdistyksen sivuille avatuille kampanjasivuille. Ostopisteisiin pystyi ilmoittamaan myös sienten ostopisteet. Kampanjan toteutuksessa hyödynnettiin viestintätoimistoa ostopalveluna ja sille hankittiin näkyvyyttä sekä lehti-ilmoituksilla että tv- ja radio- ja someviestinnällä.

Kampanjaan lähti mukaan useita yhteistyötahoja ja se onnistui erinomaisesti. Kampanjan vaikutuksista teetettiin selvitys Bilendi Oy:llä 2000 henkilön otannalla. Aineistosta valmistui toukokuussa 2021 Lapin ammattikorkeakoulun agrologiopiskelija Sanna Pesosen opinnäytetyö *Luonnonmarjojen poiminnan kehitys ja myynninedistäminen*.

Kyselyn mukaan valtaosa suomalaisista marjastaa joka vuosi tai useimpina vuosina. Itä- ja Pohjois-Suomessa marjastusperinne on vahvempaa kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa. Itä-Suomessa kyselyyn vastanneiden tärkein marjastuksen estävä syy on terveydentila, pohjoisessa se, että marjapaikkoja ei tunneta riittävän hyvin eikä ole aikaa. Etelä- ja Länsi-Suomessa tärkeimmäksi syyksi kerrottiin se, että marjat ostetaan kaupasta.

Lähes kaikki vastanneet pitivät marjoja terveellisenä ja ympäristöystävällisenä ravintona. Yli 80 % vastanneista oli sitä mieltä, että liian suuri osa marjoista jää hyödyntämättä. Kolme neljännestä vastaajista on oppinut marjastamisesta vanhem-

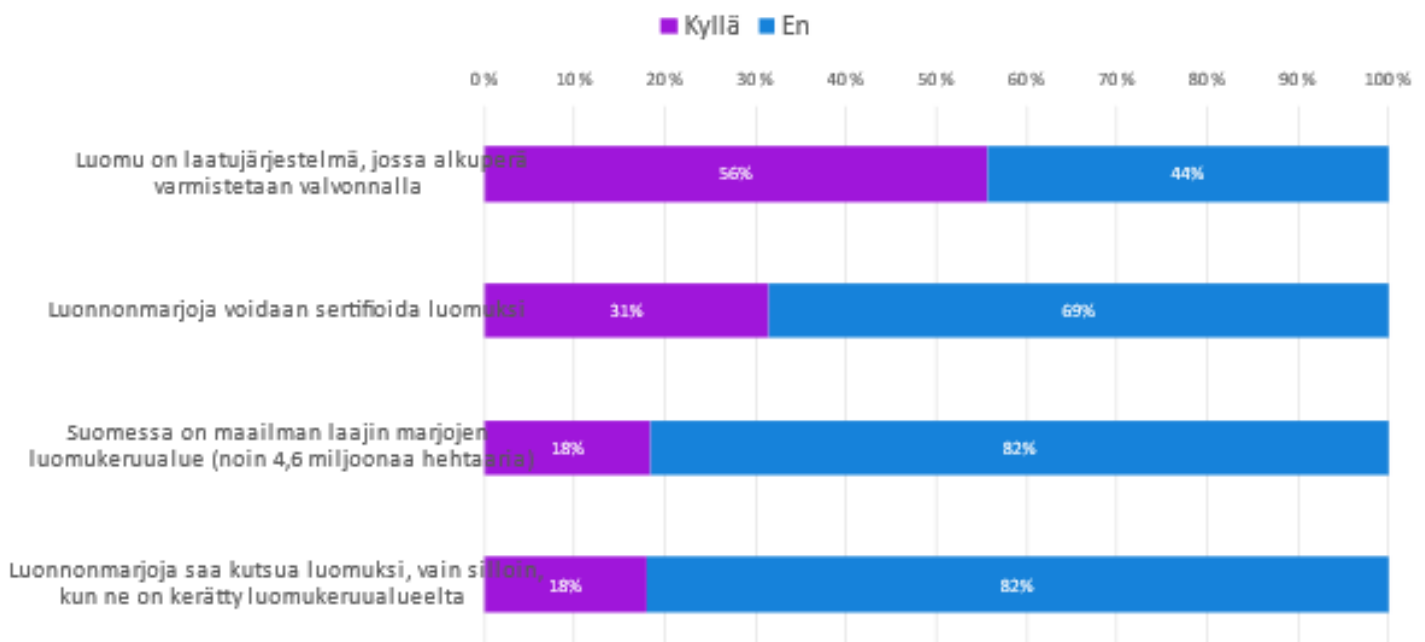
miltaan tai isovanhemmiltaan. Tämä osoittaa, kuinka tärkeää on pitää yllä keruuperinnettä ja saada lapset ja nuoret tutustumaan marjastukseen. Kaksi kolmannelta vastaajista koki, että marjastaminen auttaa pääsemään irti arjesta ja lepuuttamaan mieltä.

Selkeästi tärkein poimittava marja oli koko Suomessa mustikka. Itä- ja Pohjois-Suomessa puolukkaa kerätään runsaasti ja lakkaa erityisesti pohjoisessa. Kyselyyn vastanneet keräsivät pääosin omaan käyttöön tai lähipiirille, minkä oli myös syynä siihen, että myyntiin kerääminen oli vähäistä.

Vastaajilta kysyttiin myös luomusta. Yli puolet tunsivat luomun laatujärjestelmän, mutta alle kolmannes tiesi, että luonnonmarjoja voi sertifioida luomuksi, ja vain 18 % tiesi Suomen luomukeruualueen tai sen, että vain luomukeruualueelta kerättyjä luonnonmarjoja voi kutsua luomuksi.

Tiesitkö, että...

N=2000

Kampanjan yhteydessä järjestettiin myös idea- ja keksintökilpailu yhteistyössä Keksintösäätiö sr:n kanssa. Kilpailun tulokset julkistettiin 7.5.2021: <https://www.arktisetaromit.fi/sitenews/view/-/nid/516/ngid/1>

Ideasarjan voitti Tomi Hakarin marjanpoimintäkäsine integroidulla poiminta-astialla. Käsine jättää peukalon sekä etu- ja keskisormen vapaaksi poimimiselle, ja poimittu marja tipahtaa kämmensaan kiinnitettyyn poiminta-astiaan.

Manne Hannulan "Kolmipiippuinen" oli yksi idea- ja keksintökilpailuun osallistuneista, ja se sai toisen sijan ideasarjassa.

Keksintösarjan jaetun toisen palkinnon sai Marko Moisio "Rikuranttii", roskat marjoista erotteleva akkukäyttöinen poimuri.

Keksintösarjan kolmannen palkinnon sai Kalevi Remeksen kehittämä karpalonpoimintalaite.

Maaseudun Tulevaisuus esitteli Remeksen keksintöä myös videolla: <https://www.maaseudun-tulevaisuus.fi/metsa/artikkeli-1.1540775>

Marjakaverikampanjaa jatkettiin kesällä 2021 leikkimielisellä Unelmien marjakaveri-kyselyllä: <https://www.arktisetaromit.fi/siteneews/view/-/nid/518/ngid/1>. Kysely paljasti, että paras marjakaveri löytyy yleensä omasta perheestä, läheisistä tai ystävistä. Marjametsässä halutaan viettää yhteistä laatuaikaa ja nautiskella, eikä suuri marjasaalis ole aina päätarkoitus.

Lähden marjojen perässä seikkailemaan kauemmaksikin. Saalis on tärkeä, mutta vielä tärkeämpää on marjaretkien kokemukset, jotka mielellään jaan hyvässä seurassa.

Metsä koetaan voimaannuttavana, ja marjastus luonnon ihmeiden sekä aarteiden etsintänä. Eri sukupolvien yhteistä aikaa metsässä arvostetaan, ja moni haluaisikin kokea jo edesmenneen sukulaisen kanssa tehdyt marjaretket uudelleen.

Marjakaveri-kampanjasivuilla esiteltiin myös yhdeksän erilaista marjastajahahmoa, joista sai äänestää mieluisimman marjakaverin. Suosikkiahmoksi nousi Seikkailija, joka voi lähteä marjojen perässä kauemmaksikin. Vaikka saaliskin on Seikkailijalle tärkeä, on vielä tärkeämpää marjaretkien kokemukset, jotka hän mielellään jakaa hyvässä seurassa. <https://www.arktisetaromit.fi/siteneews/view/-/nid/526/ngid/1>

Marsi-tilaston mukaan kotimaisen poiminnan osuus kasvoi 17 prosenttiin edellisvuoden 8 prosentista. Itä-Suomessa, jossa ostopisteverkosto oli tiheä, osuus kolminkertaistui 7 prosentista 21 prosenttiin. <https://www.arktisetaromit.fi/siteneews/view/-/nid/515/ngid/1>

Kotitalousopettajien luonnontuotteiden käyttöä opetuksessa selvitettiin Itä-Suomen yliopiston kotitalousopettajaopiskelijoiden Suvi Parkkisen ja Niklas Kurvisen opinnäytetyössä. Tutkimustulosten mukaan kotitalousopettajat käyttivät enemmän kotimaisia kuin ulkomaisia luonnontuotteita opetuksessaan.

Eniten opetuksessa hyödynnettiin kotimaisia luonnonmarjoja (100 %) ja metsäsieniä (84 %). Kotimaisista luonnonmarjoista käytetyimpiä olivat mustikka ja puolukka, metsäsienistä kantarelli ja suppilovahvero, luonnonyrteistä nokkonen ja

voikukka ja ravinnoksi kerättävistä erikoisluonnontuotteista mahla ja pettu.

Opettajat halusivat lisätä eniten metsäsienten (80 %) ja luonnonyrttien (75 %) käyttöä opetuksessaan. Luonnontuotteita hankittiin laajasti monista eri hankintakanavoista, joista tyypillisimpiä olivat poimimisen lisäksi vähittäiskauppa ja tukku. Jos opettaja poimi itse luonnonyrtejä tai ravinnoksi kerättäviä erikoisluonnontuotteita opetukseen, lisäsi se oppilaiden poimintaa näiden luonnontuotteiden osalta. Luonnontuotteiden hyödyntämisen yleisimpiä esteitä olivat huono saatavuus, sesongin osuminen kesälle ja korkea hinta. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/24187/16103637111938862127.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yhdistyksen sivuille lisättiin materiaalia lapsille ja niistä viestittiin hankkeen sivuilla. Lapsille ja nuorille suunnattua, myös painettua materiaalia onkin paljon toivottu.

Hanke oli mukana Valtakunnalliset luonnontuotepäivien suunnittelussa ja toteutuksessa sekä vuonna 2020, jolloin toteutuksessa päädyttiin yhteisen webinaaripäivään, että vuonna 2021, jolloin päivät toteutettiin hybridimallilla Äkäslompolossa niin, että seminaariosuutta oli mahdollisuus seurata myös verkossa. Molempina vuosina valittiin yhteistyössä Vuoden luonnontuotetoimijat, jotka julkistettiin luonnontuotepäivien yhteydessä.

3.4 AMMATTIKEITTIÖIDEN LUONNONTUOTTEIDEN KÄYTÖN LISÄÄMINEN

Ammattikeittiöille teetettiin kartoitus luonnontuotteiden käytön tilanteesta ja toiveista yhteistyössä EkoCentrian kanssa. Luonnontuotteiden käyttö ruokapalveluissa -selvitys toteutettiin 8.10.2020–31.3.2021 välisenä aikana. Selvitykseen saatiin toivottua vähemmän vastauksia, mikä johtui vallitsevasta korona-pandemiasta ja ruokapalveluiden toimintaan liittyvistä rajoituksista. Selvityksen mukaan luonnontuotteiden käyttö ammattikeittiöissä kiinnostaa ja niiden käyttö lisääntyy pikkuhiljaa.

Vastaajien mukaan marjat ja sienet olivat käytetyimpiä luonnontuotteita. Myös yrtejä käytetään melko yleisesti. Luonnonyrteistä yleisemmin käytetään nokkosta ja kuusenkerkkää, myös horsmaa käytetään jossain määrin. Yli puolet vastaajista (57 %) haluaisi lisätä yrttien käyttöä ja toivoo nimenomaan villiyrttien saatavuuden parantamista. Paras jalostusaste ruokapalvelutoimijoiden mukaan yrteille olisi kuivatus.

Erikoisluonnontuotteista eniten selvityksen mukaan on käytössä pakuri ja mahla. Myös pettujauhoa kerrottiin käytettävän jonkin verran leivonnassa. Kuitenkin erikoisluonnontuotteiden käyttö ruokapalveluissa on todella vähäistä. Tuotteita käytetään pääasiassa pienemmissä, luonnontuotteiden käyttöön erikoistuneissa ravintoloissa ja kahviloissa. Julkisen sektorin ruokapalveluiden käyttöön villiyrtit ja erikoisluonnontuotteet eivät vielä ole löytäneet tietään.

Tuttu sopimuskerääjä suosituin hankintakanava

Vastaajista 66 % ilmoitti ostavansa luonnontuotteet suoraan kerääjiltä. Kuitenkaan terveystarkastajat eivät suosittelle ns. ovensuukauppaa satunnaisilta kerääjiltä. Tuotteita ostetaan tutuilta sopimuskerääjiltä tai kerätään itse omaan tarpeeseen. Tulevaisuudessa myös luonnontuotteita haluttaisiin ostaa tukuista. Yli puolet (60 %) vastaajista kertoi, että ostaisivat tuotteet mieluiten tukuista samalla kuin muutkin elintarvikkeet.

Rohkeampaa yhteydenottoa toivotaan

Suurimmat haasteet luonnontuotteiden käytön vähäisyydelle olivat tiedon puute saatavuudesta ja hankintapaikoista sekä hinta. Selvitykseen vastaajat toivovatkin mm. rohkeaa yhteydenottoa suoraan keittiöihin, parempaa tiedottamista tuotteiden saatavuudesta, uusia innovatiivisia tuoteideoita sekä tuotekehitysyhteistyötä keittiöiden kanssa. Yleistä tietoisuutta luonnontuotteista tulisi parantaa, mitä tuotteet ovat ja miten niitä voisi hyödyntää ruokapalveluissa.

Luomuluonnontuotteille olisi kysyntää

Luomun käyttö ruokapalveluissa lisääntyy koko ajan. Käytön kasvuun vaikuttavat mm. Suomen hallituksen strategiset linjaukset ja tavoitteet ilmastolämpenemisen estämiseksi sekä kuluttajien lisääntynyt luomukysyntä. EkoCentrian Portaattuluomuun -ohjelmassa on jo mukana n. 2 400 ruokapalvelutoimipaikkaa, jotka etsivät koko ajan uusia luomutuotteita käyttöönsä.

Luomuluonnontuotteet ovat hyvä tuoteryhmä, joiden avulla ruokapalvelut voivat nostaa luomun käyttöprosenttiaan. Yllättävää oli, että vastaajista 35 prosentin mielestä ”kaikki luonnontuotteet ovat luomua”, mikä osoittaa, että viestintä luomukeruusta on tarpeen myös ammattikeittiöille.

Ammattikeittiöiden käyttöön välitettiin tietoa ja reseptiikkaa sekä tehtiin yhteistyötä Kasvavaa liiketoimintaa luonnosta -hankkeen sähköisen poimijarekisterin kehittämisessä myös ammattikeittiökäyttöön ja siitä viestimisessä.

3.5 VIENNIN JA MATKAILUKYTKENNÄN EDISTÄMINEN

Viennin tueksi suunnitellut toimenpiteet, kuten messut ja fact finding -matkat jouduttiin peruamaan koronapandemian aiheuttamien rajoitusten vuoksi. Hankkeessa on kuitenkin osallistuttu vientiin liittyviin verkkotapahtumiin sekä tiedotettu niistä sekä kansainväliset kysynnän trendeistä.

Yhteistyössä Business Finlandin kanssa jaettiin tietoa luonnontuotteista ja niiden kysynnästä ja käyttömahdollisuuksista sekä kirjallisesti että verkkotapaamisissa. Myös Ruokaviraston kanssa tehtiin yhteistyötä vientiin liittyvissä kysymyksissä ja välitettiin tietoa.

Kansainvälisen mediaa on avustettu vastaamalla sähköpostitse kyselyihin että yhdellä toimitajavierailulla. Ranskalainen toimittaja vieraili Suomussalmella heinäkuussa 2020 tutustumassa luonnonmarjoihin ja pääsi tutustumaan marjanpoimintaan käytännössä. Hänelle toimitettiin myös kuva- ja videomateriaalia marjoista ja marjanpoiminnasta. Hänen juttunsa tuli GEO-lehteen: <https://www.geo.fr/voyage/la-finlande-au-sommaire-du-500e-numero-de-geo-202074>

3.6 LAATUJÄRJESTELMIEN HYÖDYNTÄMINEN LUONNONTUOTEALALLA

3.6.1 Nimisuojajärjestelmä

Mustikan ja puolukan nimisuojausjärjestelmän mahdollisuutta selvitettiin ostopalveluna Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin kanssa sekä yhteistyössä Luonnontuoteteollisuus ry:n kanssa. Ruotsista haettiin sopivia kontakteja. Myös muiden raaka-aineiden tai tuotteiden, kuten mahla ja kuusenkerkkä, mahdollisuuksia selvitettiin ja myös niihin on kiinnostusta.

Hankkeen aikana nimisuoja-asiaa ei saatu vielä maaliin, mutta yhteistyötahot Ruotsin puolelta löytyivät ja näyttää siltä, että nimisuojausta tullaan hakemaan yhteistyössä Ruotsin kanssa.

Verkkotapaamisia ruotsalaisten ja suomalaisten toimijoiden ja yritysten kesken on tulossa ja työ jatkuu.

3.6.2 EU:n Luomujärjestelmä

Arktiset Aromit ry oli mukana MMM:n työryhmässä, jossa pyrittiin etsimään ratkaisuja luomukeruuun haasteisiin. Työn tulokset eivät kuitenkaan yltäneet tavoitteisiin.

Luomukeruuasioissa tehtiin tiiviisti yhteistyötä Suomen metsäkeskuksen Luomua metsäluonnosta –hankkeen kanssa osallistuen mainostoimiston kilpailutukseen ja valintaan, viestintäsuunnitelmaan laadintaan ja muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteutukseen. Hanke jatkuu vielä 2022 ja sen sivuille kootaan luomukeruumateriaaleja: <https://www.metsakeskus.fi/fi/hankkeet/lume>

Luomua metsäluonnosta -hankkeen monikanavaisessa viestintäkampanjan pääviestiksi valittiin ”Luomuna arvokkaampaa”. Käytännönläheistä tietoa luomukeruualueista välitettiin seuraavilla tavoilla:

- Metsänomistajille suunnatut opasvideot
- Valtakunnalliset tv- ja radiokampanjat
- Some-viestintäkampanjat
- Display-mainoskampanja
- Google Ads -mainonta
- Painettu ja sähköisesti jaettava luomukeruuwebsite

Kampanjassa tuotetut videot ovat katsottavissa YouTubessa:

- Tv-mainos: <https://youtu.be/OTc2xcXzVz4>
- Opasvideo 1: <https://youtu.be/-23f2SUX-JMw>
- Opasvideo 2: <https://youtu.be/UCPTcjdXPEg>

Hanke oli mukana myös alkuvuodesta 2021 luomukeruuohjeen päivitystyössä Ruokaviraston kokoamassa työryhmässä, jonka työ jatkuu vielä hankkeen päätyttyä.

Luomukeruu Virossa

Luomukeruuseen liittyen tuotettiin selvitys Viron käytännöistä. Virossa on noin 2,3 miljoonaa hehtaaria metsämaata, josta yksityisessä omistuksessa on 48 % ja valtion omistuksessa 51 %. Valtion maita hallinnoi Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK). Viron ja Suomen luomukeruu käytänteissä on eroja, vaikka molemmissa toiminta pohjautuu EU:n luomuasetukseen. Virossa sertifiointijärjestelmään ja luomuvalvontaan voi liittyä sekä yritys että kerääjä yksityishenkilönä. Virossa ei myöskään eroteta jokamiehenoikeudella kerättäviä ja maanomistajan luvalla kerättäviä luonnontuotteita.

Halutessaan kerääjä tai metsänomistaja voi toimia rekisteröidyn kerääjän poimintaluvan turvin ja käyttää häntä välittäjänä myynnissä, ilman että itse rekisteröityy kerääjäksi. Metsänomistajan itsensä ei siis ole välttämätöntä liittyä valvontaan, vaikka möisikin luomuluonnontuotteita.

Kustannukset ovat monin verroin pienemmät. Kustannuksena on vain lupamaksu, jonka suuruus riippuu sertifioidusta pinta-alasta 19–1 000 euron välillä. Maksuperuste on sama sekä yksityisissä että valtion metsissä.

Luomutieto on julkista. Rekisteröidyt luomukeruualueet merkitään PMA:n toimesta julkiseen luomukarttaan, joka on rajoituksitta käytettävissä

Maaviraston (Maa-amet) karttasovellusportaalin välityksellä. Myös yksityisten metsänomistajien luomukeruualueet näkyvät julkisella luomukartalla. Viranomaisten, kerääjien ja yritysten lisäksi kaikki halukkaat saavat tietoja luomukerääjistä ja luomukeruualueista. Myös kerättyjen tuotteiden määrät tallennetaan rekisteriin, mutta nämä tiedot ovat vain tarkastusviranomaisten seurattavissa.

Metsän uudistamisella ei yleensä ole vaikutusta luomukelpoisuuteen. Sen yhteydessä on kielletty kantojen käsittely kemiallisilla torjunta-aineilla. Luomukeruualueelle saa istuttaa tavanomaisesti kasvatettuja taimia.

4 TULOKSET JA NIIDEN ARVIOINTI

Hankkeen kantavat teemat, kestävyys ja vastuullisuus, ovat tulleet yhä merkityksellisemmiksi hankkeen aikana. Edelleenkin niistä kuitenkin ei viestitä riittävästi siinäkin tapauksessa, että yrityksen toiminta on mallikkaasti hoidettu. Myöskään julkisessa keskustelussa luonnontuotelaan ei riittävästi nosteta esiin, vaikka sillä on edellytykset olla koko maamme imagon kohottaja ja viennin vauhdittaja, etenkin luomuna.

Vuonna 2020 alkanut korona vaikutti hankkeen toteutukseen ja kansainvälinen menekin edistäminen messuosallistumisten muodossa jouduttiin jättämään pois. Sama koski useimpia kotimaan tapahtumia. Kuitenkin yhteistyö alan toimijoiden ja sidosryhmien kanssa tiivistyi haastavana aikana. Yhteistyössä aloitettiin myös alan ennakkoinnin ja toimintaohjelman suunnittelu ja toteutuksen ensimmäiset askeleet verkkotapaamisina.

Ostopistetoiminnan kehittäminen ja siitä viestiminen onnistui hyvin kasvukaudella 2020. Vuotta myöhemmin sato oli paikoitellen kuivuuden takia

heikko, eikä ostopisteverkostoa ollut mahdollista kannattavasti ylläpitää yhtä kattavasti vuonna 2021. Kuitenkin luonnontuotteiden keruun kasvoista merkittävästi ja keruu omaan käyttöön ja läheisille lisääntyi. Halukkuus myyntikeruuseenkin on kasvanut, mutta myynnin on oltava riittävän helppoa ja kuljetusmatkojen kohtuullisia.

Laatujärjestelmistä nimisuoja-asiat nytkähtivät eteenpäin, kun Ruotsista löytyi yhteistyötahoja. Sen sijaan luomukeruu- ja tuotannon kehitysnäykät heikkenivät, kun hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi luonnontuotteen tuotannosta sekä sakan täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 193/2021) ei saatu toimialan esittämiä muutoksia. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_193+2021.aspx

5 EHDOTUKSET JATKOTOIMIKSI

Luonnontuotealalla kestävyys ja vastuullisuus ovat sektorista riippumatta kehittämisen keskeisiä, läpileikkaavia teemoja. Niiden vahvistamiseen ja niistä viestimiseen tulee jatkossakin panostaa, sillä niiden merkitys tulee jatkuvasti kasvamaan. Luonnontuotteista viestittäessä on tärkeää korostaa ravitsemuksellisten ominaisuuksien ohella myös niiden roolia ilmastoviisaina raaka-aineina, lukuisia käyttömahdollisuuksia sekä keruutoiminnan monipuolisia hyötyjä.

Yhteistyö alan toimijoiden kesken tiivistyi hankkeen aikana. Alan ennakointi ja toimintaohjelman laatiminen käynnistettiin ja sitä jatketaan yhteistyössä myös hankkeen päätyttyä. Ennakoinnista ja seurannasta tulisikin kehittää jatkuvaa, dynaamista toimintaa. Yhteistyö onkin avainasemassa koko alan kehittämisen kannalta, ja sitä tukevat verkostomainen toimintatapa tapahtumien järjestelyissä ja hankkeiden valmistelussa ja toteutuksessa.

Kansainväliseen menekinedistämiseen koronapandemia toi haasteita. Sekä osallistuminen

perinteiseen, paikan päällä tapahtuvaan messutoimintaan vientimaissa että toimijoiden matkustaminen tutustumisvierailuille tulee jatkossa olemaan edelleen epävarmaa. Onkin syytä miettiä verkon kautta tapahtuvaa viestintää ja menekinedistämistä, kuten osallistumista virtuaalimessuille ja verkkoon eri kielillä tuotettavia infopaketteja.

EU:n laatujärjestelmistä luomu- ja nimisuojarahjestelmä ovat hyödynnettävissä laajemmin myös luonnontuotesektorilla. Molemmat järjestelmät todentavat tuotteiden aitoutta ja alkuperää, joilla on suuri merkitys sekä vientimarkkinoilla että matkailussa. Järjestelmien tunnettuutta tulee lisätä alan toimijoiden keskuudessa ja koota potentiaalisten raaka-aineiden ja tuotteiden ympärille yhteistyöryhmiä. Nyt työn alla olevien pakurin ja mustikan lisäksi on useita sellaisia raaka-aineita, joiden arvoa ja tunnettuutta voisi laatujärjestelmien avulla kasvattaa.

Maa- ja metsätalousministeriö

2021